

KIEHTOVÄ KÄÄRME

Merja Leppälahti

KIEHTOVA KÄÄRME

Kiehtova käärme

Merja Leppälahti

Kiitos Suomen tietokirjailijat ry tämän kirjan kirjoittamiseen myönnetystä apurahasta.

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

© 2026 Merja Leppälahti

Kansi: Merja Leppälahti

Kannen kuva Naga Panchi -juliste Nepalista.

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100

Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-89-2220-9

Aluksi	7
Käärme symbolina	8
Kaikenlaisia kiemurtelijoita	11
Käärmeiden anatomiaa ja fysiologiaa	13
Maailman suurimmat, pienimmät ja vaarallisimmat käärmeeet	16
Suomen käärmeeet.....	19
Kyy	20
Rantakäärme	22
Kangaskäärme	21
Lemmikkikäärmeitä.....	26
Kotimaisen kansanperinteen käärme.....	28
Käärmeen synty.....	29
Käärmeenpurema.....	28
Kuningaskäärme ja käärmeiden kärejät	33
Maaginen käärme.....	35
Arjen kohtaamisia	37
Lemminkäinen ja käärmeeet	38
Käärmejumalia ja -demoneja.....	42
Intian pyhät käärmeeet	42
Delfoin Python.....	46
Vanhan testamentin käärmeitä.....	47
Basiliski	48
Leviatan	49
Muinaisegyptiläisiä käärmejumalia	50
Maailmankäärme Jörmungandr.....	52
Mesoamerikan käärmejumalat.....	54
Sateenkaarikäärmeitä ja käärmehirviöitä	56
Populaarikulttuurin käärmeitä	59
Indiana Jones ja käärmekammo	60
Harry Potter puhuu käärmettä.....	61
Valkoisen käärmeen tarina.....	62
Käärmekauhua elokuvissa.....	64
Kirjallisuutta	66

Aluksi

Käärmeeseen on aina suhtauduttu kaksijakoisesti. Se on toisaalta vaarallinen ja pelottava, toisaalta se on yhdistetty hyvinä pidettyihin asioihin, kuten viisauteen, parantamiseen ja kuolemattomuuteen. Kristinuskossa käärme on kuvattu syntiin houkuttelijana ja tässä roolissa se on tulkittu paholaiseksi tai tämän apulaiseksi. Eri puolilla maailmaa käärmeitä on pidetty ja voidaan edelleenkin pitää jumalina tai hirviöinä.

Tässä kirjassa tutustutaan sekä eläviin käärmeisiin että käärmettä koskeviin uskomuksiin ja mielikuviin Suomessa ja muualla maailmassa. Kirjan lopussa on kirjallisuusluettelo, josta voi löytää lisätietoja sinua kiinnostavista aiheista, ja luettelon kirjojen omista kirjallisuusluetteloista löytyy tietoa vielä lisää.

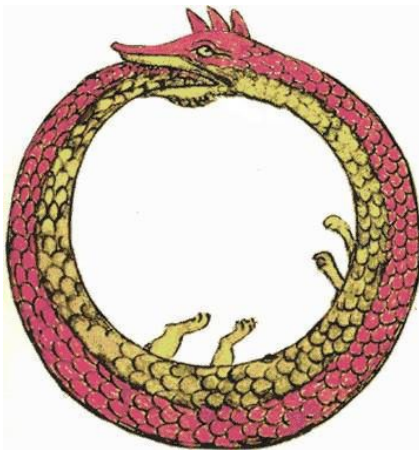
Käärmeisiin liittyvät myös lohikäärmeet. Niitä ei varsinaisesti käsitellä tässä kirjassa. Tosin joidenkin vanhojen uskomusolentojen kohdalla voi joskus olla vaikea määrittää varmasti onko kysymyksessä käärme vai lohikäärme.

Käärme symbolina

Käärmeet kuuluvat maailman vanhimpiin ja levinneimpiin maagisiin symboleihin, joilla on ollut paljon merkityksiä.

Ouroboros, häntäänsä pureva käärme, on ikivanha käärmesymboli. Kuviota on käytetty Egyptissä jo yli tuhat vuotta ennen ajanlaskumme alkua. Sitä on pidetty auringonjumala Ran vuorokautisen matkan tai syklisen vuodenvuorokauden symbolina. Se on suojellut vainajaa matkalla kuoleman maahan, ja sitä on käytetty myös elävien onnenkaluna. Ouroboros-kuvio on esiintynyt taikamerkinä monenlaisissa yhteyksissä. Sitä on pidetty myös hedelmällisyyden tai ikuisuuden symbolina. Ouroboros on joskus yhdistetty maailmankäärmeisiin, maailmaa tai tiettyä aluetta ympäröiviin käärmeisiin. Alkemistit näkivät häntäänsä purevan käärmeen kuvaavan muutostyötä, joka jatkuu kierros kierrokselta kohti päämäärää.

Käärme luo nahkansa tavallisesti kahdesti vuodessa. Joskus on uskottu, että kun vanha käärme vaihtaa nahkansa, se tavallaan syntyy uudelleen nuorena. Tällainen nahkaansa vaihtava käärme onkin nähty ikuisen nuoruuden ja myös kuolemattomuuden symbolina.

Ouroboros. Theodoros Pelecanoksen alkemia-aikeisen Synosius-kirjoitelman kuvitusta vuodelta 1478. Public Domain.

Entisajan lääkkeet olivat usein sellaisia, että sopiva määrä toimi lääkkeenä, hiukan suurempi määrä oli tappava myrky. Tässä mielessä ei ole kovin kummallista, että käärme on liitetty parantamiseen. Muinaisessa Kreikassa parantamisen jumala Asklepios kuvattiin usein käärmeen kanssa ja Asklepioksen pyhäköt olivat tuon ajan terveydenhoitolaitoksia. Tästä johtuen lääketieteen tunnus on nykyäänkin Asklepioksen sauva, suora sauva, jonka ympärille on kiertynyt käärme.

Tarinan mukaan Zeus laittoi Asklepioksen ja hänen käärmeensä tähtikuvioiksi taivaalle, koska Asklepios parantajana herätti myös kuolleita henkiin, mikä ei jumalten mielestä ollut suotavaa. Käärmeen tähtikuvio (*Serpens*) on poikkeuksellisesti kaksiosainen, Käärmeen pää (*Serpens Caput*) on sen itäosa ja Käärmeen häntä (*Serpens Cauda*) on kuvion länsiosa. Käärmeen tähtikuvion jakaa kahteen osaan Käärmeenkantajan (*Ophiuchus*) tähtikuvio.¹

Yksi Asklepioksen tyttäristä oli Hygeia, joka oli myös parantaja ja jonka patsaissa on yleensä aina mukana myös käärme. Nykyään farmasian symboli on Hygeian malja, jonka ympärille on kietoutunut käärme.

Hygeia. Meyers encyklopedia 1905.

¹ Näihin kuvioihin ei kuulu kovin kirkkaita tähtiä ja ne ovat niin matalalla taivaanrannassa, että niitä ei ole helppo löytää taivaalta. Käärmettä ja Käärmeenkantajaa kannattaa etsiä Herkuleen tähtikuvion läheltä.

Käärmesauva caduceuksessa on sauvan ympärillä symmetrisesti kaksi käärmettä. Sauvan yläpäässä on joskus siivet. Caduceus liitetään tavallisesti jumalten sanansaattajiin, kreikkalaiseen Hermekseen ja roomalaiseen Merkuriukseen. Caduceuksen voi nähdä monissa vaakunoissa ja lipuissa. Suomessa se esiintyy mm. Tampereen, Jyväskylän ja Kotkan vaakunoissa ja tullin logossa.

Myös horoskoopit yhdistetään tähtikuvioihin. Kiinalaisessa horoskoopissa on kaksitoista eläinmerkkiä, joista yksi on käärme. Vuosi 2025 on Käärmeen vuosi, edelliset olivat 2013 ja 2001 ja seuraava Käärmeen vuosi on 2037.² Käärmeen vuosi määritellään usein rauhallisen muutoksen ajaksi. Käärmeen vuonna syntyneisiin liitetään viisaus, harkitsevuus, taloudellinen menestys ja seksuaalisuus, mutta myös omistushalu ja turhamaisuus.

Unissa nähtynäkin käärme on sisältänyt merkityksiä. Unia on luultavasti tulkittu niin kauan kuin on ollut ihmisiäkin. Muinaisesta Egyptistä ja Assyriasta on löydetty unien tulkintaan liittyviä tekstejä, jotka on ajoitettu kauas ennen ajanlaskumme alkua. Unikirjoissa käärme kuuluu tavallisiin selitettäviin symboleihin, jotka eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä. Unissa nähty käärme on usein tulkittu joksikin piilossa olevaksi, tukahdutetuksi tai kätkeytyksi asiaksi. Tällaisena se voi viitata johonkin pelottavaan tai uhkaavaan, mutta yhtä hyvin toivottuun tai miellyttävään.

² Kiinalaiset horoskoopimerkit eivät vaihdu täsmälleen vuosiluvun mukaan, sillä ne noudattelevat kuukalenteria, jonka mukaan vuoden vaihtuminen osuu yleensä tammikuulle, mutta ei aivan ensimmäiseen päivään.

Käärmeet ovat eläinkunnassa varsin erikoisia: ne ovat maaeläimiä, mutta suomuisia ja jalattomia. Maailmassa elää lähes 4000 eri käärmelajia. Suomessa elää kolme käärmelajia, joista yksi on myrkyllinen.

Käärmeisiin liittyy monenlaisia tarinoita ja uskomuksia. Käärmeet ovat pelättyjä, mutta myös palvottuja. Käärme voi olla jumala tai demoni.

